

УДК 624.075: 539.3

РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ ПРО ВТРАТУ СТІЙКОСТІ СТРИЖНІВ З ДИСКРЕТНО- НЕПЕРЕРВНИМ РОЗПОДІЛОМ ПАРАМЕТРІВ МЕТОДОМ ДИСКРЕТИЗАЦІЇ

Р. Тацій

Професор, д-р фіз.-мат. наук,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
м. Львів

Т. Ушак

Інженер,
ЗАТ ЖБК «Ваш дім»,
м. Львів

Запропоновано новий наближений метод розв'язування задач про втрату стійкості стрижнів з дискретно-неперервним розподілом параметрів. В основу методу покладено апроксимацію коефіцієнтів відповідних диференціальних рівнянь узагальненими функціями. За допомогою вихідного квазидиференціального рівняння з узагальненими функціями в коефіцієнтах розв'язані задачі стійкості для стрижнів під дією розподілених та зосереджених факторів. Стаття демонструє ефективність методу при розв'язуванні задач стійкості. Отримані нові результати, які невідомі в спеціалізованій літературі.

метод дискретизації, узагальнене квазидиференціальне рівняння четвертого порядку, стійкість стрижня, коефіцієнт пружної основи

Для дослідження стійкості стрижнів змінної жорсткості під дією змінного навантаження на пружній основі використовують, як правило, наближені методи [5, 8, 7]. Отримати точні розв'язки вдається лише, за невеликим винятком, для диференціальних рівнянь зі сталими коефіцієнтами. Проте за дискретно-неперервних розподілів параметрів моделі інтегрування диференціальних рівнянь класичними підходами пов'язане зі значними труднощами або появою складних фундаментальних функцій.

У статті запропонована сингулярна модель пружної основи, коли коефіцієнти жорсткості $k_i(x)$ містять особливості типу δ -функцій та її похідних. У статті вперше запропоновано розв'язати задачу про втрату стійкості багатопролітного стрижня змінної жорсткості на пружній основі за допомогою квазидиференціального рівняння (КДР) з узагальненими коефіцієнтами. Для цього застосовано метод дискретизації, який ґрунтується на концепції квазіпохідних для квазидиференціальних рівнянь з узагальненими коефіцієнтами та апроксимації розв'язків

відповідних їм систем лінійних диференціальних рівнянь з мірами [6].

Такий підхід дає можливість уникнути рівнянь рівноваги та спільності переміщень вузлів лінійної системи. Ефективність такого підходу проілюстрована в [10 — 12] при дослідженні динамічної стійкості стрижнів з дискретно-неперервним розподілом параметрів за дії неконсервативних сил.

Загальна постановка задачі та методика розрахунку. Розглянемо задачу про втрату стійкості стиснутого стрижня на сингулярній пружній основі. Задача зводиться до розв'язання квазидиференціального рівняння [1]

$$(EIy'')'' + [(P - k_2)y']' + k_1y = 0, \quad (1)$$

де $E(x)I(x)$ — згинна жорсткість; $P(x)$ — поздовжня стискаюча сила;

$$k_1(x) = k_{10}(x) + \sum_i k_{1i} \delta(x - x_i);$$

$$k_2(x) = k_{20}(x) + \sum_i k_{2i} \delta(x - x_i) \quad (2)$$

— коефіцієнти жорсткості пружної основи. Функція $\delta(x - x_k)$ у формулі (2) — δ -функція Дірака з носієм у точці $x = x_k$.

Коефіцієнт k_1 визначає роботу пружної основи на стиск, а коефіцієнт k_2 — роботу основи на зсув (зріз). Визначення коефіцієнтів у вигляді (2) дає можливість врахувати вплив на роботу балки реактивних сил, які розподілені неперервно, а також дискретних параметрів (пружних опор та реактивних моментів).

Зі сторони пружних опор на стрижень діють зосереджені реакції $k_{1i}y$, пропорційні відповідним лінійним переміщенням опор, і реактивні моменти $k_{2i}y'$, пропорційні кутам повороту опорних перерізів навколо осі y . Податливість опор лінійним переміщенням характеризується коефіцієнтом жорсткості осадки k_{1i} , а податливість поворотам характеризується коефіцієнтом жорсткості защемлення k_{2i} . Зосереджені моменти і реакції пружних опор спрямовані в сторони, протилежні поворотам і лінійним переміщенням опор.

Для розв'язання рівняння (1) використаємо методи теорії квазидиференціальних рівнянь [2] Позначимо квазіпохідні так:

$$\begin{aligned} y^{[0]}(x) &\stackrel{\text{def}}{=} y(x); \quad y^{[1]} = y'(x); \quad y^{[2]} = EIy''(x); \\ y^{[3]}(x) &= (P - k_2)y'(x) + (EIy''(x))'. \end{aligned} \quad (3)$$

Вони є відповідно прогином, кутом повороту, моментом та перерізуючою силою в заданому перерізі x .

Вихідне КДР (1) зводиться до системи рівнянь першого порядку

$$\mathbf{Y}'(x) = \mathbf{C}'(x) \times \mathbf{Y}(x), \quad (4)$$

де

$$\mathbf{Y}(x) = \begin{pmatrix} y \\ y^{[1]} \\ y^{[2]} \\ y^{[3]} \end{pmatrix};$$

$$\mathbf{C}'(x) = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & a_0^{-1}(x) & 0 \\ 0 & -a_1(x) & 0 & 1 \\ -a_2(x) & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \quad (5)$$

$$a_0 = EI; \quad a_2 = k_{10}(x) - \sum_{k=1}^n k_{1k} d(x - x_k);$$

$$a_1 = P(x) - k_{20}(x) - \sum_{i=1}^l k_{2i} d(x - x_i);$$

Функція $C(x)$ допускає стрибки

$$\Delta C(x) = C(x) - C(x-0)$$

$$\Delta C(x) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -\Delta a_1(x) & 0 & 0 \\ -\Delta a_2(x) & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}. \quad (6)$$

Для побудови фундаментальної матриці $B(x, s)$, що відповідає квазидиференціальному рівнянню (1), коефіцієнти $a_1(x)$ і $a_2(x)$ подаємо у вигляді δ -функцій:

$$\begin{aligned} a_1(x) &= b_1'(x) \approx \sum_{k=0}^{n-1} f_1(x_k) d(x - x_k); \\ a_2(x) &= b_2'(x) \approx \sum_{i=0}^{n-1} f_2(x_k) d(x - x_k), \end{aligned} \quad (7)$$

де $b_1(x) = \int da_1(x)$, $b_2(x) = \int da_2(x)$ — подається кусково сталою функцією зі стрибками в точках $x_k = h \cdot k$; n — кількість ділянок, на які розбивається проміжок інтегрування $h = x_{k+1} - x_k$.

Сtribок функції $\Delta C(x_k)$ запишеться так:

$$\Delta C(x) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -f_1(x_k) & 0 & 0 \\ -f_2(x_k) & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \quad (8)$$

При такому зображенні коефіцієнтів a_1, a_2 , якщо буде відома фундаментальна матриця $B(x_{k+1}, x_k)$ квазидиференціального рівняння $(a_0 y'')'' = 0$, фундаментальну матрицю диференціальної системи (4) можна знайти за формулою [3]

$$B(x_n, x_0) = \prod_{k=0}^{n-1} (E + \Delta C(x_k)) \times B(x_{k+1}, x_k), \quad (9)$$

де E — одинична матриця.

Тоді розв'язок рівняння (1) матиме вигляд

$$\mathbf{Y}(x) = B(x, x_0) \mathbf{Y}_0, \quad (10)$$

де $\mathbf{Y}(x)$ — матриця параметрів напружено-деформованого стану у перерізі стрижня; $\mathbf{Y}_0$ — матриця початкових параметрів; $B(x, x_0)$ — фундаментальна матриця диференціальної системи (4), елементи якої знаходяться через функцію Коші для рівняння $(EI(x)y'')'' = 0$.

Реалізація методу дискретизації в задачі про втрату стійкості стиснутого стрижня на пружних опорах. Визначимо критичні сили багатопрілітного стрижня змінної жорсткості на пружних опорах, зображеного на рис. 1 [5].

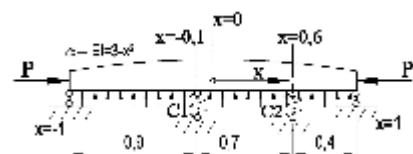

Рис. 1

Задача зводиться до розв'язання КДР 4-го порядку

$$(EIy''')'' + (Py')' + k_1 y = 0 \quad (11)$$

з такими крайовими умовами:

$$y(-1) = y'(-1) = y(+1) = y''(+1) = 0, \quad (12)$$

$$k_1 = 60 + c_1 d(x - x_1) + c_2 d(x - x_2), \quad c_1 = \frac{32EI(x_1)}{l^3} = \beta_1,$$

$$c_2 = \frac{16EI(x_2)}{l^3} = \beta_2 \quad \text{— коефіцієнти жорсткості осадки;}$$

$k_{10} = 60$ — коефіцієнт пружної основи; $EI(x) = 3 - x^2$ — згинна жорсткість [5]; P — поздовжня сила.

Квазіпохідні для розв'язку рівняння (11) позначимо так:

$$y^{[0]}(x) \stackrel{def}{=} y(x); \quad y^{[1]}(x) = y'(x); \quad y^{[2]}(x) = EI(x)y''(x);$$

$$y^{[3]}(x) = Py'(x) + (EI(x)y''(x))'. \quad (13)$$

Вихідне КДР (11) зводиться до системи рівнянь першого порядку

$$\mathbf{Y}'(x) = \mathbf{C}'(x) \times \mathbf{Y}(x), \quad (14)$$

де

$$\mathbf{Y}(x) = \begin{pmatrix} y \\ y^{[1]} \\ y^{[2]} \\ y^{[3]} \end{pmatrix}; \quad \mathbf{C}'(x) = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & EI(x)^{-1} & 0 \\ 0 & -P & 0 & 1 \\ -k_1 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}. \quad (15)$$

За допомогою фундаментальної матриці $B(x, x_0)$ [2, 3] для довільного початкового вектора $\mathbf{Y}_0 = \mathbf{Y}(x_0)$, $x_0 \in I$, розв'язок системи (14) записується у вигляді (10).

Розіб'ємо стрижень довжиною l на n однакових ділянок. Нехай початкова точка $x_0 = -1$, кінцева $x_n = 1$, крок розбиття $h = x_{k+1} - x_k$, де $k = 0, \dots, n$. Апроксимація коефіцієнта $a_0(x) = EI(x)$ проводиться наступним чином (l — апроксимація [6]). На кожному з проміжків $[x_k; x_{k+1})$ $a_0(x)$ є величина стала:

$$a_0(x) \approx \frac{b_0(x_{k+1}) - b_0(x_k)}{h} = a_k, \quad x \in [x_k, x_{k+1}),$$

де

$$b_0(x) = \int_0^x a_0(t) dt. \quad (16)$$

Після апроксимації КДР (11) матиме вигляд

$$\left(\sum_{k=0}^{n-1} a_k \theta_k y_n'' \right) + \left[60h \sum_{k=0}^{n-1} \delta(x - x_k) + c_1 \delta(x - x_1) + \right.$$

$$\left. + c_2 \delta(x - x_2) \right] y_n + P \left[\left\{ h \sum_{k=0}^{n-1} \delta(x - x_k) \right\} y_n' \right] = 0, \quad (17)$$

що є частинним (конкретизованим) випадком КДР (11). Матриця стрибків (8) для нашого випадку буде такою:

$$\Delta C(x_k) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -Ph & 0 & 0 \\ -60h & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}, \quad (18)$$

за виключенням точок $x = -0,1; 0,6$, де матриця має вигляд

$$\Delta C(-0,1) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -Ph & 0 & 0 \\ -60h - c_1 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix};$$

$$\Delta C(0,6) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -Ph & 0 & 0 \\ -60h - c_2 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}. \quad (19)$$

Отримавши фундаментальну матрицю $B(1, -1)$ за формулами (9) врахуємо крайові умови закріплення і сформуємо характеристичне рівняння. При цьому фундаментальна матриця $B(x_{k+1}, x_k)$ КДР $(EI(x)y'')'' = 0$ має вигляд [3]

$$B(x_{k+1}, x_k) = \begin{pmatrix} 1 & h & \frac{h^2}{2!a_k} & \frac{h^3}{3!a_k} \\ 0 & 1 & \frac{h}{a_k} & \frac{h^2}{2!a_k} \\ 0 & 0 & 1 & h \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}. \quad (20)$$

Початкова матриця Y_0 , для шарнірного закріплення в

точці $x = -1$ має вигляд $Y_0 = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 1 & 0 \\ 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$.

Позначимо

$$B(x_n, x_0) \cdot Y_0 = \begin{pmatrix} a_{12} & a_{14} \\ a_{22} & a_{24} \\ a_{32} & a_{34} \\ a_{42} & a_{44} \end{pmatrix}. \quad (21)$$

Для шарнірного закріплення в кінцевій точці ($x = 1$) характеристичне рівняння матиме вигляд

$$|A(P)| = \det \begin{pmatrix} a_{12}(P) & a_{14}(P) \\ a_{32}(P) & a_{34}(P) \end{pmatrix} = 0. \quad (22)$$

Задаючи значення критичної сили P з визначеним кроком, за допомогою персонального комп'ютера отримуємо з рівняння (22) критичні сили P_i .

У поданих таблицях виписані результати розрахунку. При обчисленнях з кроком розбиття $1/1000000$ і $1/2000000$ значення на шостому знаку після коми критичної сили P не змінювались, тому зменшення кроку розбиття не має сенсу. В табл. 1 подані порівняльні результати розрахунку перших трьох критичних сил P_i для стрижня змінного перерізу (див. рис. 1) на пружних опорах. Незаповнені клітинки означають відсутність числових результатів у відповідній літературі.

Визначимо критичні сили трипролітного стрижня кусково сталої жорсткості на пружних опорах, зображеного на рис. 2 [7].

Задача зводиться до розв'язання КДР 4-го порядку

$$EI \left(\sum_{i=1}^3 a_i q_i y'' \right) + P \left(\sum_{i=1}^3 p_i q_i y' \right) + \left(\sum_{i=1}^2 c_i d(x-x_i) \right) y = 0, \quad (23)$$

з такими крайовими умовами:

$$y(0) = y'(0) = y(4,5l) = y''(4,5l) = 0. \quad (24)$$

де $c_1 = \frac{8EI}{l^3} = \beta_1$; $c_2 = \frac{4EI}{l^3} = \beta_2$ — коефіцієнти жорсткості осадки; $\alpha_i EI$ — змінна згинна жорсткість на ділянках стрижня $\alpha_1 = 12$; $\alpha_2 = 6$; $\alpha_3 = 1$ — параметри; P — поздовжня сила; $p_1 = 10$; $p_2 = 4$; $p_3 = 1$ — параметри, характеристична функція проміжку:

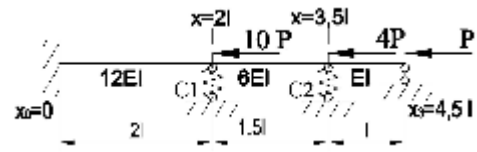

Рис. 2

$$q_1 = \begin{cases} 1, & x \in [0, 2l[\\ 0, & x \notin [0, 2l[\end{cases}; \quad q_2 = \begin{cases} 1, & x \in [2l, 3,5l[\\ 0, & x \notin [2l, 3,5l[\end{cases};$$

$$q_3 = \begin{cases} 1, & x \in [3,5l, 4,5l[\\ 0, & x \notin [3,5l, 4,5l[\end{cases}. \quad (25)$$

Квазіпохідні для розв'язання (23) позначимо так:

$$y^{[0]}(x) \stackrel{def}{=} y(x); y^{[1]}(x) = y'(x); y^{[2]}(x) = EI \sum_{i=1}^3 \alpha_i \theta_i y''(x);$$

$$y^{[3]}(x) = P \sum_{i=1}^3 p_i \theta_i y'(x) + EI \left(\sum_{i=1}^3 \alpha_i \theta_i y''(x) \right). \quad (26)$$

Вихідне КДР (23) зводиться до системи рівнянь першого порядку

$$Y'(x) = C'(x)Y(x), \quad (27)$$

де

$$Y(x) = \begin{pmatrix} y \\ y^{[1]} \\ y^{[2]} \\ y^{[3]} \end{pmatrix};$$

$$C'(x) = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \left(EI \sum_{i=1}^3 \alpha_i \theta_i \right)^{-1} & 0 \\ 0 & -P \sum_{i=1}^3 p_i \theta_i & 0 & 1 \\ -\sum_{i=1}^2 c_i \delta(x-x_i) & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}.$$

За допомогою фундаментальної матриці $B(x, x_0)$ [2, 3] для довільного початкового вектора $Y_0 = Y(x_0)$, $x_0 \in I$, розв'язок системи (27) записується у вигляді (10).

Розіб'ємо стрижень довжиною $4,5l$ на n однакових ділянок. Нехай початкова точка $x_0 = 0$, кінцева $x_n = 4,5$, крок розбиття $h = x_{k+1} - x_k$, де $k = 0, \dots, n$.

Апроксимоване КДР (23) матиме вигляд

$$EI \left(\sum_{i=1}^3 \alpha_i \theta_i y'' \right) + P \left[\sum_{i=1}^3 p_i \theta_i \left\{ h \sum_{k=0}^{n-1} \delta(x-x_k) \right\} y'_n \right] +$$

Таблиця 1

Результати розрахунку

Метод	P_i	$k_{10} = 60$; $c_1 = 0$; $c_2 = 0$.	$k_{10} = 60$; $c_1 = \beta_1$; $c_2 = \beta_2$.
Теорема включення [5]	P_1	$31,07 \leq \lambda_1 \leq 32,00$	—
	P_2	—	—
	P_3	—	—
Коха [5]	P_1	$31,35096 \leq \lambda_1 \leq 31,35485$	—
	P_2	—	—
	P_3	—	—
Авторський	P_1	31,352864	33,302010
	P_2	32,711797	36,673622
	P_3	61,933504	62,684450

$$+\left(\sum_{i=1}^2 c_i \delta(x-x_i)\right)y=0, \quad (28)$$

Рівняння (28) є частинним (конкретизованим) випадком КДР (23).

Матриця стрибків (8) для нашого випадку буде такою:

$$\Delta C(x_k) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -Pp_i h & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \quad (29)$$

За виключенням точок $x=2l$; $3,5l$, де матриця має вигляд

$$\Delta C(2l) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -4Ph & 0 & 0 \\ -c_1 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

$$\Delta C(3,5l) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -Ph & 0 & 0 \\ -c_2 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix},$$

фундаментальну матрицю диференціальної системи (27) можна знайти за формулою (9), причому фундаментальна матриця $B(x_{k+1}, x_k)$ КДР $(EI(x)y'')''=0$ в нашому випадку має вигляд [3]

$$B(x_{k+1}, x_k) = \begin{pmatrix} 1 & h & \frac{h^2}{2EIa_i} & \frac{h^3}{3!} \\ 0 & 1 & \frac{h}{EIa_i} & \frac{h^2}{2EIa_i} \\ 0 & 0 & 1 & h \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}. \quad (30)$$

Для жорсткого закріплення в початковій точці ($x=0$) та шарнірного — в кінцевій точці ($x=4,5l$) характеристичне рівняння матиме вигляд

$$|A(I)| = \det \begin{pmatrix} a_{13}(P) & a_{14}(P) \\ a_{33}(P) & a_{34}(P) \end{pmatrix} = 0. \quad (31)$$

У табл. 2 подані порівняльні результати розрахунку перших трьох критичних сил P_i для стрижня змінного перерізу (рис. 2) на пружних опорах з коефіцієнтами

$$\text{жорсткості осадки } c_1 = \frac{8EI(x_1)}{l^3} = \beta_1; \quad c_2 = \frac{4EI(x_2)}{l^3} = \beta_2.$$

Збільшивши значення коефіцієнтів жорсткості до значень $c_1 = 10^5$; $c_2 = 10^5$, отримаємо значення критичних сил, які збігаються з результатами задачі про втрату стійкості трипролітного стрижня змінної жорсткості (рис. 2) на жорстких опорах [7]. У таблиці виписані результати при $l=1$.

Результати розрахунку

Метод	P_i	Жорсткі опори	$c_1 = \beta_1$ $c_2 = \beta_2$
С.А.Рогіцького	P_1	6,35	2,98
	P_2	—	—
	P_3	—	—
Граничних елементів	P_1	4,45	1,95
	P_2	9,55	4,65
	P_3	—	9,85
		$c_1 = 10^5$; $c_2 = 10^5$	$c_1 = \beta_1$; $c_2 = \beta_2$
Авторський	P_1	4,430059	1,962257
	P_2	9,555361	4,674828
	P_3	13,236780	9,841164

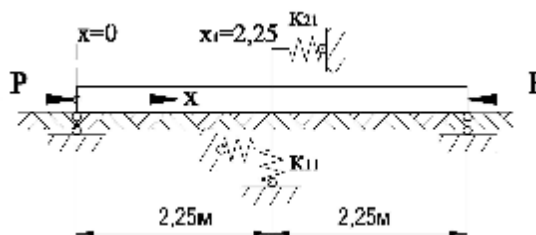

Рис. 3

Отже, записуючи вихідне КДР з узагальненими функціями в коефіцієнтах, уникаємо розв'язування задач спряження і громіздких викладок при цьому. Такий підхід, разом з реалізацією методу дискретизації, дає змогу без ускладнень розв'язувати подібні задачі для довільної скінченної кількості ділянок.

Реалізація методу дискретизації в задачі про втрату стійкості стиснутого стрижня на сингулярній пружній основі. Нехай стрижень, стиснутий силою P , розміщений на пружній основі (рис. 3). Приймемо плоску модель пружної основи з двома характеристиками [4]. Така модель враховує деформацію зсуву основи, її неоднорідність та багато інших чинників.

Для конкретності розглянемо залізобетонну балку прямокутного перерізу з такими характеристиками: ширина $b=1$ м; висота $h=0,3$ м; довжина $l=4,5$ м; $E=2,7 \cdot 10^7$ кПа, $\mu=0,167$ — відповідно модуль пружності та коефіцієнт Пуасона матеріалу балки; згинна

$$\text{жорсткість балки } EI = \frac{Ebh^3}{12(1-\mu^2)}.$$

Задача про втрату стійкості такого стрижня зводиться до розв'язання КДР 4-го порядку

$$EIy^{IV} + [(P-k_2)y']' + k_1y = 0 \quad (32)$$

з такими крайовими умовами:

$$y(0) = y'(0) = y(4,5) = y''(4,5) = 0, \quad (33)$$

де k_1 ; k_2 — коефіцієнти жорсткості пружної основи (2).

Згідно з [4]

$$k_{10} = \frac{E_0 r_{11}}{2(1+\mu_0)}; \quad k_{20} = \frac{E_0 s_{11}}{(1-\mu_0^2)}. \quad (34)$$

Сталі величини у виразах (3) визначаються такими формулами:

$$E_0 = \frac{E_{zp}}{(1-\mu_{zp}^2)}; \quad \mu_0 = \frac{\mu_{zp}}{1-\mu_{zp}}; \quad r_{11} = \int_0^H \psi^2(y) b dy;$$

$$s_{11} = \int_0^H [\psi'(y)]^2 b dy; \quad t = \frac{E_0 r_{11}}{4(1+\mu_0)}. \quad (35)$$

де $E_{zp} = 32 \cdot 10^3$ кПа; $\mu_{zp} = 0,3$ — модуль пружності й коефіцієнт Пуасона основи; b — ширина перерізу стрижня; $\psi(y)$ — безрозмірна функція поперечного розподілу осадки основи, яку приймаємо лінійною:

$$y(y) = \frac{(H-y)}{H}. \quad (36)$$

Потужність основи приймем для випадку пружної півплощини $H \rightarrow \infty$; коефіцієнти $r_{11} = b/2\gamma$, $s_{11} = b\gamma/2$ при $H \rightarrow \infty$ [4]. Приймаємо значення коефіцієнта $\gamma = 1 \text{ м}^{-1}$. Коефіцієнт жорсткості осадки та коефіцієнт жорсткості защемлення приймемо відповідно такими: $k_{11} = EI/l^3$; $k_{21} = EI/l^2$.

Поділивши обидві частини рівняння (32) на сталу EI , отримаємо

$$y^{IV} + \left[\frac{(P-k_2)}{EI} y' \right]' + \frac{k_1}{EI} y = 0. \quad (37)$$

Квазіпохідні для розв'язання (37) позначимо так:

$$y^{[0]}(x) \equiv y(x); \quad y^{[1]}(x) = y'(x); \quad y^{[2]}(x) = y''(x)$$

$$y^{[3]}(x) = \frac{(P-k_2)}{EI} y'(x) + y'''(x). \quad (38)$$

Вихідне КДР (37) зводиться до системи рівнянь першого порядку

$$Y'(x) = C'(x)Y(x), \quad (39)$$

де

$$Y(x) = \begin{pmatrix} y \\ y^{[1]} \\ y^{[2]} \\ y^{[3]} \end{pmatrix};$$

$$C'(x) = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & -\frac{(P-k_2)}{EI} & 0 & 1 \\ -\frac{k_1}{EI} & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}. \quad (40)$$

Розіб'ємо стрижень довжиною l на n однакових ділянок. Нехай початкова точка $x_0 = 0$, кінцева $x_n = 4,5$, крок розбиття $h = x_{k+1} - x_k$, де $k = 0, \dots, n$ і замість рівняння (37) розглянемо КДР n -го наближення

$$y_n^{IV} + \left[\frac{k_{10}}{EI} h \sum_{k=0}^{n-1} \delta(x-x_k) + k_{11} \delta(x-x_1) \right] y_n' + \left[\frac{(P-k_{20})}{EI} h \sum_{k=0}^{n-1} \delta(x-x_k) + k_{21} \delta(x-x_1) \right] y_n' = 0. \quad (41)$$

Матриця стрибків (6) для нашого випадку має вигляд

$$\Delta C(x_k) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -\frac{(P-k_{20})}{EI} h & 0 & 0 \\ -\frac{k_{10}}{EI} h & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \quad (42)$$

за виключенням точки $x = 2,5$, де матриця є такою:

$$\Delta C(2,5) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -\frac{(P-k_{20})}{EI} h - k_{21} & 0 & 0 \\ -\frac{k_{10}}{EI} h - k_{11} & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}.$$

Фундаментальну матрицю диференціальної системи (39) можна знайти за формулою (9), причому фундаментальна матриця $B(x_{k+1}, x_k)$ КДР ($a_0 y'''' = 0$ в нашому випадку має вигляд [3]

$$B(x_{k+1}, x_k) = \begin{pmatrix} 1 & h & \frac{h^2}{2} & \frac{h^3}{3!} \\ 0 & 1 & h & \frac{h^2}{2} \\ 0 & 0 & 1 & h \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}. \quad (43)$$

Врахуємо крайові умови закріплення і сформуємо характеристичне рівняння. Для шарнірно закріплених кінців характеристичне рівняння матиме вигляд

$$|A(P)| = \det \begin{pmatrix} a_{12}(P) & a_{14}(P) \\ a_{32}(P) & a_{34}(P) \end{pmatrix} = 0. \quad (44)$$

Задаючи значення критичної сили P з визначеним кроком, за допомогою персонального комп'ютера отримуємо з рівняння (44) критичні сили P_i . В табл. 3 подані порівняльні результати з врахуванням та без врахування пружних опор.

Висновки. Запропоновано новий наближений метод обчислення критичного навантаження для стрижнів з дискретно неперервним розподілом параметрів, в основу якого покладено апроксимацію коефіцієнтів відповідних

Таблиця 3

Результати розрахунку

Метод	P_i	$k_1 = 0;$ $k_2 = 0.$	З врахуванням пружних опор
Аналітичний	P_1	3105873,6	—
	P_2	12423494,4	—
	P_3	27952862,4	—
Авторський	P_1	3105874,1	17345956,6
	P_2	12423496,3	24090579,5
	P_3	27952868,3	40931338,6

диференціальних рівнянь узагальненими функціями. Метод характеризується простотою та універсальністю алгоритму і швидкістю збіжності. Отримані при цьому числові результати при відповідних значеннях параметрів збігаються з відомими в літературі.

Література

1. *Образцов И.Ф., Онанов Г.Г.* Строительная механика скошенных систем. — М.: Машиностроение, 1973. — 654с.
2. *Тацій Р.М.* Узагальнені квазидиференціальні рівняння // Препр. АН України ІППММ. — 1994. — №2-94. — С. 1—54.
3. *Тацій Р.М., Пахолок Б.Б.* Про структуру фундаментальної матриці квазидиференціального рівняння // Доп. АН УРСР. — Сер. А. — 1989. — №4. — С. 25—28.
4. *Власов В.З., Леонтьев Н.Н.* Балки, плиты и оболочки на упругом основании. — М.: Физматгиздат,
5. *Коллатц Л.* Задачи на собственные значения с техническими приложениями: Перев. с нем. — М.: Наука, 1968. — 503 с.
6. *Тацій Р.М., Іщук В.В., Кіселевич В.В.* Про апроксимацію розв'язків диференціальних рівнянь з мірами // Вісн. Київ. ун-ту: Математика і механіка. — Київ: Либідь, 1990. — №32. — С. 128—131.

7. *Баженов В.А., Дащенко А.Ф., Коломиец Л.В., Оробей В.Ф.* Строительная механика. Специальный курс. Применение метода граничных элементов. — Одесса: Астропринт, 2001. — 240 с.

8. *Вольмир А.С.* Устойчивость деформируемых систем. Изд. 2-е. — М.: Наука, 1967. — с.

9. *Тацій Р.М., Ушак Т.І.* Метод дискретизації в задачах стійкості стрижнів змінної жорсткості / Вісник НУ «Львівська політехніка» «Теорія та практика будівництва». — 2005. — №545. — С. 178—181.

10. *Давидчак О.Р., Тацій Р.М., Ушак Т.І.* Розв'язок задач динаміки дискретно-неперервних стрижневих систем методом граничних елементів з апроксимацією коефіцієнтів диференціальних рівнянь // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Теорія та практика будівництва». — 2004. — №495. — С. 62—64.

11. *Давидчак О.Р., Тацій Р.М.* Розв'язок задач динаміки і стійкості стержневих систем з дискретно-неперервним розподілом параметрів // *Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Budownictwo i inzynieria srodowiska.* — Rzeszow, 2004. — Z. 37. — S. 57—60.

12. *Тацій Р.М., Давидчак О.Р.* Розрахунок дискретно-неперервних стрижневих систем // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Теорія та практика будівництва». — 2002. — №462. — С. 145—149.

Отримана 25.05.09

R. Tatsiy¹, T. Ushak²

Solving problems of resistance loss of rods with discretely-continuous parameters distribution by the method of digitization

¹Lviv State University of Vital Activity Safety, Lviv;
²VAT ZBK "Vash dim", Lviv

In the present article the new rough method of problems solving of resistance loss of rods with discretely-continuous parameters is introduced. In the core of the method lies the approximation of coefficients of the corresponding differential equations with generalized functions. With the help of issue quasi-differential equation with generalized functions coefficients the problems of rods resistance under the distributed and concentrated factors are solved. The article gives a demonstration of method efficiency while resistance problems solving. New results unknown in specialized literature before are achieved.

2í ôîðì àö³ÿ

MULTISCALE EFFECTS IN FATIGUE METALS

Ecole Polytechnique, Palaiseau, France
5 July 2010 - 9 July 2010

Contact:

Chairperson: *Dr. Andrei*

Polytechnique Laboratoire de Mécanique des Solides
91128 Palaiseau cedex, France phone: +33 1 69 33 57 56 fax: +33 1 69 33 57 06
E-mail: andrei.constantinescu@lms.polytechnique.fr

Co-Chairperson: *Dr. Pedro Donatella Portella*

German Federal Institute for Material Research and Testing,
Berlin, Germany

Website: <http://www.lms.polytechnique.fr>